

Afrikaanse varkenspest (AVP) woedt op beperkte schaal in de Baltische Staten en in Wit-Rusland. In Polen en Tsjechië zijn besmettingen gemeld en zijn 'haarden' aangepakt. Om de zwijnenpopulatie omlaag te brengen krijgen jagers in enkele Duitse deelstaten een afschotpremie. De Nederlandse overheid is alert, maar ziet nog geen reden voor drastische maatregelen.

Tekst Michel Verschoor

Foto: Michael Migos

AFRIKAANSE VARKENSPEST KOMT SPRONGSGEWIJS DICHTERBIJ

'Uitstekende hygiëne is van het allergrootste belang'

Het is allerm minst uitgesloten dat Afrikaanse varkenspest ook in Nederland aanklopt

November vorig jaar dreigde het er even om te spannen. Dertig kilometer ten noorden van het Poolse Warschau werd AVP vastgesteld bij twee wilde zwijnen; een serieuze waarschuwing voor heel Polen en voor de Duitse bureu. De Baltische Staten, waar het virus al enige tijd woedt, liggen hemelsbreed zo'n 400 kilometer van Warschau. Dat het virus sprongsgewijs grote afstanden kan overbruggen, bewezen ook besmette Tsjechische zwijnen in de regio Zlín, dat 500 km van Warschau ligt. De analyse: de fatale dierziekte verplaatste zich met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid via besmette voeding of via een besmette bron via het wegvervoer. 'Dat kan zomaar een stukje besmette wilde zwijnenworst zijn geweest

dat door een nietsvermoedende jager in het bos werd achtergelaten', zegt epidemioloog Arjan Stegeman van de Universiteit Utrecht.

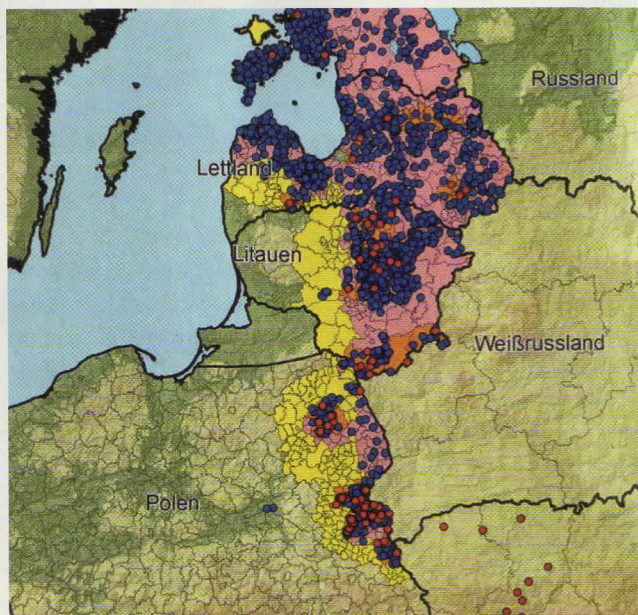
Kwestie van tijd

Het Duitse tijdschrift Wild und Hund noteerde begin januari: 'Het is slechts een kwestie van tijd voordat bij ons een besmet wild zwijn wordt aangetroffen.' Eind januari meldde vakblad Boerderij dat 'de onrust onder Nederlandse varkenshouders groeit.' Al ziet minister Schouten van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit nog geen aanleiding voor rigoureuze maatregelen, zoals verhoogd afschot van wilde zwijnen. Volgens haar vormen wilde zwijnen in Nederland op dit moment geen groot risico voor de insleep van AVP. Toch is het allerminst uitgesloten dat AVP ook in Nederland aanklopt. Voor Jurjen Greep, werkzaam bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, is het niet zozeer de vraag of het AVP-virus West-Europa en Nederland bereikt, maar eerder wanneer en in welke mate. 'Je ziet het immers voorzichtig westwaarts kruipen.'

Maatregelen

Hoe groot is het risico dat het virus overslaat naar ons land, welke (preventieve) maatregelen moeten worden getroffen en wat zijn de gevolgen van een eventuele besmetting? De eerste zorg van Laurens Hoedemaker, directeur van de Jagersvereniging, geldt een goede voorlichting aan jagers die actief zijn in Polen en andere oostelijk gelegen EU-lidstaten. 'Een uitstekende hygiëne is van het allergrrootste belang', zegt Hoedemaker. 'Het virus verplaatst zich tot nu toe vooral via mobiliteit, met sprongen van 100 tot 500 kilometer blijkt uit analyses.' Zijn advies voor wie ten oosten van Duitsland jaagt: 'Maak alle meegebrachte spullen goed schoon, reinig kleding en voertuigen secuur voor de terugreis. Neem geen wild mee en slechts beperkt trofeeën. Volgens het ministerie is de kans dat het virus in slagstanden zit klein, dus die kunnen, mits goed schoongemaakt, meegenomen worden.' Niet langer afreizen naar Duitse jachtvelden vindt Hoedemaker niet zinvol; over jagen in Polen is hij terughoudender. 'Aan de Europese oostgrens houdt het Nederlandse leger met andere legers op dit moment paraatheidsoefeningen. Die gaan gewoon door, maar Defensie zet wel extra in op inspecties en hygiëne.'

Verspreiding van Afrikaanse varkenspest

- gehouden varken
- wild zwijn

Foto: Ton Heekelaar

Zo'n 70% van de besmette karkassen moet worden verwijderd: een lastige opgave in dunbevolkte gebieden met hoge dichtheden wilde zwijnen

Afrikaanse varkenspest

Afrikaanse varkenspest is een door een virus veroorzaakte ziekte die alleen bij gehouden en wilde varkens voorkomt. Europese varkens gaan na besmetting vrijwel allemaal dood. Varkens die blijven leven, blijven drager van het virus. Het virus tast de bloedvatwand aan waardoor overal in het lichaam bloedingen ontstaan. Het beeld lijkt op ebola bij de mens. Bij ontweiden zijn puntbloedingen of uitgebreide bloedingen te zien in onder andere hart en nieren. De milt is vaak donker gekleurd en sterk vergroot, met bolle randen. Zonder nader laboratoriumonderzoek is de ziekte niet te onderscheiden van klassieke varkenspest.

Jachtreizen

Jacob Konter verzorgt via Jachthuis Leimuiden onder meer jachtreizen naar Polen, Hongarije en Roemenie. Hij maakt zich nog geen zorgen. 'Meldingen van Afrikaanse varkenspest zijn nog steeds incidenteel. Er is geen sprake van een uitbraak. Daarom zijn er nog nauwelijks gevolgen merkbaar. Ik ontmoet nog geen bezorgde jagers, al is er wel degelijk extra aandacht voor hygiëne, en dat is ook verstandig. Over vlees meenemen maakt hij zich geen zorgen. 'Onze klanten nemen nooit iets mee vanwege de verplichte bloedtest waarvan de uitslag enkele dagen op zich laat wachten. Dan zitten de meeste mensen al weer thuis.'

Paniekvoetbal

Tom van de Maele van de Europese koepel van jagersverenigingen FACE ziet dat de belangrijkste nationale en Europese instanties zich bewust zijn van het risico van het zich langzaam in westelijke richting uitbreidende AVP-virus. Hij somt op: 'Het verantwoordelijke agentschap in Vlaanderen treft voorzorgsmaatregelen. In Duitsland roept de landbouwvereniging op de zwijnenstand met 70% terug te brengen. In Denemarken gaan zelfs stemmen op om alle wilde zwijnen te schieten, omdat de Verenigde Staten hebben bedreigd geen varkensproducten meer af te nemen als het virus dichterbij komt.' Om paniekvoetbal voor te zijn wil de Europese Voedsel- en Warenautoriteit graag een risico-inschatting maken. 'Men komt er echter achter

Een bufferzone met lage dichtheden rond een besmettingshaard heeft goed gewerkt

dat er te weinig gegevens beschikbaar zijn over de verspreiding en dichtheden van wilde varkens. Die zijn de belangrijkste besmettingsbron van Afrikaanse varkenspest', zegt Van de Maele's collega Roderick Enzerink, die betrokken is bij monitoring. 'Ook is lang niet alles bekend van de diverse verspreidingsvormen. Zo is niet uitgesloten dat het virus zich ook via aaseters door de lucht kan verspreiden.' Hygiëne wordt volgens Van de Maele ook internationaal gezien als belangrijkste voorzorgsmaatregel. 'Daarnaast zien we dat in Tsjechië elektrische rasters worden geplaatst rond besmette gebieden om verdere verspreiding tegen te gaan. En om de bewustwording omtrent het virus onder jagers en andere betrokkenen te vergroten is in maart een Europese bijeenkomst gepland voor communicatieprofessionals uit onder andere de jacht- en landbouwsector.'

In Tsjechië werden zwijnen in besmette gebieden met behulp van elektrische rasters geïsoleerd

Foto: Michael Migos

Om verspreiding van het virus te voorkomen moet het kerngebied met rust worden gelaten

Kennishiaten

Volgens Arjan Stegeman, hoogleraar epidemiologie aan de Universiteit Utrecht, heeft de Europese Unie nog geen echt antwoord op de vraag hoe een uitbraak van AVP is te voorkomen. Stegeman, tevens voorzitter van de deskundigenraad die de minister van LNV adviseert over dierziekten-uitbraken: 'De ziekte is ten oosten van Duitsland niet onder controle en woedt tot in Wit-Rusland en Rusland op beperkte schaal.' Ook Stegeman wijst op kennishiaten in de aanpak van de fatale varkensziekte. 'In het Nederlandse systeem van varkenshouderijen is de klassieke varkenspest dankzij voldoende kennis goed onder controle te houden. Bij wilde varkens is dat lastig. Zo zou je zeventig procent van alle besmette karkassen moeten ruimen. Dat is ondoenlijk in dunbevolkte Oost-Europese regio's met hoge dichtheden wilde varkens. In Tsjechië was de aanpak overigens uitstekend. Rond een kerngebied waar de besmetting was vastgesteld, is in een cirkel daaromheen het leefgebied van varkens leeggemaakt. Zo'n bufferzone rond een besmettingshaard heeft daar gewerkt.' Toch kan bejaging ook tegengesteld werken volgens Stegeman. 'Beesten worden verdreven uit geïnfecteerde gebieden. Daarom moet je het kerngebied met rust laten.' Het wordt kortom nog een hele klus om een eventuele uitbraak in te dammen. Stegeman: 'De klassieke varkenspest is bestreden met een vaccin in varkensvoer. Voor de Afrikaanse variant is geen vaccin beschikbaar.'

Foto: Michael Migos

Het beleidsdraaiboek lijkt nog uit te gaan van een nulstand buiten de leefgebieden

Economische gevolgen

Mocht het tot een uitbraak in ons land komen, dan ligt er volgens Jurjen Greep van de NVWA eenzelfde protocol klaar als bij een uitbraak van klassieke varkenspest. Greep: 'De inhoud varieert van een vervoersverbod voor gehouden varkens, het afsluiten van gebieden in een cirkel van circa 10 kilometer rond besmette varkenshouderijen, ruiming en onderzoek, tot het regionaal stilleggen van de jacht.' Als het virus landt, zal dat grote economische gevolgen hebben voor de Nederlandse varkenssector, beseft Greep.' Of verhoogd afschot onder de populatie wilde zwijnen in het grensgebied met Duitsland en rond intensieve varkenshouderijen dan aan de orde is? Greep: 'Wellicht, maar dan red je het niet met de gebruikelijke aanzitjacht. Voor drukjacht, nachtkijkers en geluiddempers zou dan een ontheffing moeten komen.'

Foto: Werner Nagel

Foto: Ton Heekelaar

Een drukjacht waarbij het wild rustig in beweging wordt gebracht (dus geen drijfjacht; zie foto linksonder) is onontbeerlijk om in korte tijd de zwijnenstand naar beneden te brengen

Drukjacht

Laurens Hoedemaker hierover: 'Met de huidige jachtmethoden, zoals aanzitjacht, desgewenst met restlicht- of warmtebeeldkijkers, lukt het jagers al niet om de wilde zwijnenstand op de Veluwe laag genoeg te krijgen en daarbuiten de nulstand te handhaven. Geluiddempers en drukjacht, waarbij het wild door enkele drijvers rustig in beweging wordt gebracht, zijn nu eigenlijk al nodig. Willen we in korte tijd de stand van de wilde zwijnen terugbrengen, dan zijn deze middelen onontbeerlijk.' Hoedemaker vervolgt: 'Het beleidsdraaiboek voor klassieke en Afrikaanse varkenspest lijkt nog uit te gaan van een nulstand buiten de leefgebieden en gematigde wilddichtheden daarbinnen. We weten dat dit met de huidige jachtmiddelen en -methoden niet realistisch is. Het zou goed zijn om nog dit jaar te testen of de protocollen voldoen in de huidige omstandigheden door het houden van een crisioefening waarbij een uitbraak van Afrikaanse Varkenspest gesimuleerd wordt.' •

Besmetting en voorzorgsmaatregelen

Foto: Michael Migos

Het zou goed zijn om de protocollen te testen via een crisioefening

Een varken/wild zwijn kan op verschillende manieren worden besmet:

- Via direct contact met een besmet dier;
- Via het voer, bijvoorbeeld via keukenafval en etensresten die onverhitte vleesresten van besmette dieren bevatten of daarmee in aanraking zijn geweest. Ook via besmet slachtafval of het ontweidse van geschoten wilde zwijnen in besmette gebieden kan het virus worden verspreid;
- Via materialen (laarzen, autobanden) die besmeurd zijn met virushoudend materiaal. Vooral bloed van besmette dieren vormt daarbij een risico.

Voorzorgsmaatregelen voor jagers die ten oosten van Duitsland jagen:

- Het dragen van wegwerphandschoenen en het wassen van handen met zeep en water na contact met een wild zwijn;
- Het schoonspuiten van autobanden en het grondig reinigen van laarzen en wildbak, het wassen van de kleding op minimaal 60 graden;
- Varkenshouders wordt ten sterkste afgeraden om in besmette gebieden te gaan jagen;
- Het is niet toegestaan om een geschoten wild zwijn mee te nemen uit een gebied waar een besmettelijke dierziekte zoals AVP heerst.

Bron: DWHC